

Sitter kvinnligheten i hormonerna? Söndagen den 23 april 1995 kl 18, arr. Uppsala kvinnliga studenter - GHnation, Trädgårdsgatan. Underlag - jag avvek från den också ...

Självklart har kvinnor en annan sorts könshormoner än män har. Därmed råder inga skilda meningar. Män har en annan sorts könshormoner. Sitter kvinnligheten i hormonerna är alltså inte en fråga om könshormoner utan en fråga om vad kvinnlighet är. Kan man fastställa en evig oföränderlig kvinnlighet. Och vad bör detta att vi har två olika kön, åtminstone, och utsätts för en hel del genusformering som inte står i någon enkel samklang till biologiskt kön, - vad bör det få för följder samhället vi lever i? - Det är om det debatten står.

Under senare tid har allt fler sociobiologer trätt fram. Med en sociobiolog menar jag sådana vetenskapare som tror att det är viktigare att undersöka människans biologi än att undersöka samhället och relationer, traditioner, uppfostran, miljön, för att förstå vad människor gör och hur samhällen fungerar. De vill gå från en förståelse av det biologiska för att förklara det sociala. Därför **sociobiologer**. De sysslar långt ifrån bara med hormonforskning - även om jag tänkte tala senare lite mera ingående om just forskningen om det s k amningshormonet OXYTOCIN. Sociobiologerna undersöker idag tre ganska olika områden - **hormonerna, generna samt hjärnan - de två hjärnhalvorna och deras kopplingar**.

Om de pretentioner sociobiologer framträder med kan man ställa flera frågor.

1 Är deras forskning pålitlig - d v s kan vi

lita på det de säger om sitt område (hur har forskningen utförts, hur stor var gruppen inom vilken man hittade homosexuella, bröstcancer, m m)

2 vilka slutsatser är möjliga att dra om

hur man ska kunna bota sjukdomar (ett stort fält, mkt ojämnt men kan kanske bli något för speciella sjukdomar)

relationen till mänskliga beteenden (mäns aggressivitet, homosexualitet, kvinnors underordning - måste risktagande kvinnor alltid lida av någon genetisk etc anormalitet???)

3 Det är ofta kopplingen mellan att ha funnit något biologiskt och att knyta det till ett visst socialt beteende som är det problematiska.

Det är på detta området - *kopplingen* - som vi samhällsvetare är som mest skeptiska eftersom historien visar att människor har förändrat sina beteende ganska avsevärt över känd historisk tid och antagligen ännu mera under den s k förhistoriska tiden om vilken vi inte har annat än s k artefakter som ledtrådar.

Kopplingar mellan biologi och socialt beteende har sin vetenskapliga tradition från 1800-talet.

Brottingar Kvinnor

Cesare Lombroso, (psykiatri, rättsmedicin), *L'uomo delinquente* (Förbrytarmänniskan) 1876 - medfödd degeneration

Lombroso /Ferrero *La donna delinquente* 1893

Gina Lombroso-Ferrero, *L'anima della donna* 1919 (sv övers *Kvinnans själ* 1923) var emot kvinnoemancipationen

Skallforskningskritik vid *International Congress of Representative Women*, 1893 i Chicago, Helen Gardener, med artikeln "Sex in Brain" som ifrågasatte tidens forskningsresultat.

Det fanns en annan biologiserande riktning med bas i darwinismen. som kallades för socialdarwinismen -- som bekräftade tidens rådande könsförhållanden och ville permanenta dem med hänvisning till det biologiska -- i en tid då kvinnorörelsen ville ha rejäla förändringar och krävde ekonomiskt oberoende -- allt från politiska rättigheter till jämlikhet med män i utbildningar, på arbetsmarknaden och som ekonomisk självständiga.

Idag -

har vi en liknande situation? - Den viktigaste likheten i debatten idag är att skillnaden absolut ska lyftas fram -- syns den inte i den yttre skullformen -- som man försökte säga i kranologi i slutet på förra seklet -- så går forskarna längre och längre in i hjärnan för att finna och visa den; man

utgår från att det finns eviga sociala skillnader mellan kvinnor och män (orättvisor kan man också kalla dem) och har beslutat att dessa ska gå att få bekräftade genom det biologiska materialet. Det är där och nästan bara där, i det biologiska, som många idag tycker det är viktigt att leta efter förklaringar till sociala skillnader dem.

Jag tycker att det verkar handla om samma sak som tidigare - att hinna biologiska skäl för att bromsa kvinnornas krav på ytterligare förändringar i samhället som leder till större jämlikhet. Att få kvinnor att själva lägga band på sina krav och inse att de egentligen inte skulle vara bra för dem att få sina krav förverkligade. Kan man vetenskapligt visa att det inte går att komma längre av biologiska skäl, då bör politiken som syftar till jämlikhet inte längre vara aktuell. Så sa man för hundra år sedan för att hindra kvinnor från att få rösträtt. Men vi fick en formell jämlikhet politiskt sett segrade och en samhällsutveckling som verkligen förändrade möjligheterna för kvinnor i betydande grad. Politikens förändringar kunde genomföras utan att naturen, den mänskliga naturen, protesterade alltför mycket. Vissa grupper av män, vars "naturliga" maktpositioner har hotats har stretat emot men visst har vi varit med om framsteg.

När jag gör dessa jämförelser mellan tiden för hundra år sedan och idag, säger svenska sociobiologer, som Kerstin Uvnäs Moberg, farmakolog och läkare och Rigmor Robert, jungiansk djuppsykolog och läkare, att de **inte alls** vill föra kvinnorna tillbaka till hemmet, till en situation som den som för hundra år sedan. Det tror jag inte heller att de vill. Då skulle de själva knappast kunna fortsätta att yrkesarbeta. Vad de vill är att påpeka - precis som man gjorde för 100 år sedan - att nu har det **allt börjat gå för långt. Nu måste vi hejda oss. Mera jämlikhet är farligt. Kanske vi redan har gått för långt. Vi måste tillbaka till att vara hemma med barnen när de är små, vi måste amma längre, vi måste bejaka vår mammighet och vår kvinnlighet, vi måste ta bättre hand om våra män och inte vänta sig att de ska ta lika del i barnavården för det är dock kvinnornas områden.**

Precis som för hundra år sedan försöker de med sina vetenskapliga kunskaper få oss att acceptera den sociala situation som vi har idag, inte gå längre, gå lite bakåt. Backa lite.

De där två vore ju helt ute ur debatten genast idag om de skulle försöka påstå att vi bör gå tillbaka till tiden för hundra år sedan. Ändå drar de ofta till med argument från stenåldern - vi får nog allt acceptera att som det var då, så måste det mer eller mindre förbli. Allt medan vi verkligen inte vet hur kvinnor och män förhöll sig till varandra på stenåldern.

Som historiker blir jag lite matt av dessa s k sociobiologers okunskap om historia - men sådana har alltid botaniserat i en ganska fritt uppfunnen forntid. Precis som somliga arkeologer och andra har konstruerat ett förflutet åt oss som i hög grad varit byggt på fördomar om förhållanden mellan kvinnor och män i det samhälle de själva var verksamma.

Den sociobiologiska forskningen har minst två grenar när det gäller vilka grupper man är intresserade av att fastställa skillnaderna mellan

Ras och **kön**

Rasism och sexism -- hand i hand

ev bilderna från rasbiologiska institutet i Uppsala

om

Richard Herrnstein och Charles Murray, *The Bell Curve* 1994

samt motboken Steven Fraser (ed) *The Bell Curve Wars. Race, Intelligence, and the Future of America*. Basic Books, 1994/95

om

Kühl -- the nazi Connection

När det gäller sociobiologiska slutsatser om mänskligt beteende så är långt ifrån alla biologer, genetiker läkare mfl fackfolk ense -- deras kritik kan se ut ungefär så här : de ser människan som styrd av sina hormoner, sina gener och sina hjärnvindlingar. Många menar att sociala förhållanden spelar liten roll i förhållande till dessa kroppsliga förutsättningar. Men inte ens om man skulle gå med på dessa förutsättningar -- d v s bortse från att det sociala skulle spela någon som helst roll -- skulle det vara lätt att säga precis hur en människa kommer att bete sig i någon specifik situation eller vad som exakt orsaker en viss sjukdom eftersom

dels finns det något som heter evolutionen, d v s en liten men ständig förändring av varje djurart och av människan, som måste tas med i beräkningen

dels finns det i varje människa en unik uppsättning arvsanlag, d v s kombination av gener (antalet är så stort att det aldrig upprepas, varje människa är unik)

dels finns det en samverkan i varje speciell stund mellan ett så stort antal variabler (gener, hormoner, olika stresstålighet, hjärnkopplingars beroende av detta m m) att det inte skulle gå att förutsäga alla samverkande faktorer ens strikt biologiskt om man hade möjlighet att kartlägga dem alla,

dels är människans stora anpassningsförmåga till olika klimat och till olika näringsintag kännetecknet för vår biologiska art

Den rasistiskt inriktade sociobiologin har fått mycket kraftigare moteld än den sexistiska som tycks bedrivs och accepteras också av många kvinnor. Jag känner inte till några afrikaner eller kineser som sysslar med forskning som förklarar dem själva som definitivt annorlunda än andra män på grund av skillnader hudfärg. Men kvinnor tycks inte ha någon liknande självklar spärr. Vad kan det bero på? Vi får kanske se det som ett tecken på hur starkt beroende kvinnor är av en vetenskapsvärld som domineras av män. Jag vet faktiskt inte.

Tala om Sverige där faktiskt ett tydligt motstånd uppstått mot sociobiologin riktad mot kvinnor. De åsikterna finns väl ventilerade i den s k "Gröt i huvudet debatten" som påbörjades i Aftonbladets spalter sommaren 1993 - Den i sin tur fick sin näring av en bok som Maria Borelius gett ut Sedan du fött -- **MJÖLK I BRÖSTEN, GRÖT I HUVUDET** så lät den gamla bondevisdomen som Maria Borelius tyckte att vi skulle börja högakta igen - det var den som fick ge namn åt debatten.

Jag ska granska lite närmare några av de nu namnkunnigaste och mest mediauppmärksammade sociobiologer som sysslar med kvinnor, d v s jag ska tala om Kerstin Uvnäs Moberg och Rigmor Robert. Först ska jag granska den grundforskning som Uvnäs Moberg bygger sina

populariseringar på. Jag ska visa på hur förenklat och otillåtet hon går tillväga för att utföra det som är nästan omöjligt, att fastställa en enkel koppling mellan t ex mera hormoner och ett socialt beteende.

(Det är taget ur en artikel jag skrev i senaste Kvt, "Ensidig fokusering på särart istället för jämställdhet", *Kvinnovetenskaplig Tidskrift*, Nr 4, 1994)

Gröt i huvudetdebatten tog fart -- och lever fortfarande sitt liv -- genom farmakologen och läkaren Kerstin Uvnäs-Mobergs forskningsredovisningar och hur de populariserats av henne själv och journalister som Maria Borelius och Annika Dopping.

Uvnäs-Moberg utgår från amningshormonet oxytocin och har utfört många försök på råttor. Från en studie om några få människor drar hon långtgående slutsatser om ett förändrat socialt beteende (se litteraturlistan). Hon mätte halten av oxytocin på förstföderskor som var kvar på BB fyra dagar efter förlossningen_och gav dem dessutom ett personlighetstest att fylla i. Ingen deltagande observation gjordes utan kvinnornas egna utsagor var hela testet. Halten av oxytocin steg vid amningstillfällena. Det betvivlar ingen och det var inte heller någon ny kunskap som Uvnäs-Moberg tog fram. Det var redan känt.

Vad hände med kvinnornas personligheter genom denna ökning av ett hormon, frågade sig Kerstin Uvnäs-Moberg. Det var det nya i hennes forskning. Svaret sökte hon i personlighetstestet.

Ingen kontroll hade gjorts av dessa kvinnors personligheter före graviditeten. Hur skulle hon kunna få veta om någon förändring hade ägt rum i dessa kvinnors personligheter? Jo, hon ställde helt enkelt dessa förstföderskors test mot något som kallas för Karolinska Institutets Scale of Personality. Det tycks vara (biblioteket på KI har inte kunnat tala om för mig var jag ska hitta originalpresentationen av detta test utan jag stöder mig också här på Kerstin Uvnäs-Mobergs kortfattade presentation i samband med amningsartikeln) ett personlighetstest som gjordes i slutet av 1970-talet på 200 kvinnor och 200 män för att få fram en genomsnittlig svensk befolknings personlighetsprofiler. De uppdelades alltså efter kön.

Utifrån en jämförelse med den så framtestade 1970-tals-kvinnan konstateras att de ammande kvinnorna var mera avslappnade, mera tåliga inför monotona uppgifter och hade en större önskan att vara andra till lags

än genomsnittskvinnan från 70-talet. **Av detta konstaterande**, denna jämförelse, har Uvnäs-Moberg och hennes vapendragare dragit slutsatsen att ammande kvinnor blir mindre kapabla till och intresserade av intellektuellt tankearbete. Hon har jämfört två olika tidsepoker och kvinnors självpresentation i dessa två tider.

I sin sammanfattning i artikeln skriver Uvnäs-Moberg att "förmågan att inte uttråkas av monotona uppgifter är oerhört värdefull när kvinnan under månader och år ska syssla med monotona saker som att amma och ta hand om sitt barn." Hon drar dessutom ganska långtgående slutsatser om kvinnors villighet att lyda andra ("social desirability"). Allt detta utifrån en knapphändig studie av ett litet antal kvinnor fyra dagar efter en förlossning.

Många invändningar kan göras mot hennes metod. Studerande på grundnivån inom samhällsvetenskaperna skulle omedelbart kunna peka ut många felkällor. Hennes undersökningsgrupp är liten. Kontrollgruppen är 70-talskvinnan. Kanske var genomsnittskvinnan på den tiden mera politiskt intresserad än den vanliga 90-talskvinnan? Varför inte en kontrollgrupp närmare i tid? Varför inte kontrollera t ex dessa nyfödda barns pappor och se om deras samhällsintressen var mindre än vanligt när de just blivit fäder? Varför inte jämföra med en grupp kvinnor (kanske också män) som nyligen genomgått t ex en genomgripande operation? En positiv tilldragelse som en ansiktslyftning kanske, och se hur man då förhåller sig till politiken på fjärde dagen? Eller varför inte jämföra med dem som nyligen adopterat ett barn. Eller kunde inte Uvnäs-Moberg sökt upp några av de mammor som **inte** låg kvar på sjukhuset på fjärde dagen - kanske de var just de kvinnor som inte skulle visat upp samma "lydiga" personlighetsprofil? Dessutom, att fråga någon ger alltid mera av en idealbild än att undersöka på annat sätt - beträffande moderskapet kan vi vara helt säkra på det.

Låt oss se på 1970-talskvinnans personlighetsprofil, som Uvnäs Moberg ser som något att jämföra med. Psykologen Margot Bengtsson har visat att kvinnlighets- och manlighetsprofiler ändras med varje studentgeneration. Kanske det är så illa att Kerstin Uvnäs-Mobergs studie av de ammande mödrarna enbart visar att kvinnors självbild, den uppfattning dessa

förstföderskor har av vad en bra mor bör vara och som de försöker leva upp till, har förändrats under 1980-talet. Förresten just under inflytande från den modersbild som Uvnäs-Moberg och andra själva flitigt producerar. Kanske mäter denna s k hormonstudier enbart social och kulturell förändring över ett tiotal år!? Den tolkningen är lika troligt som att studien skulle säga något konkret om sambandet mellan oxytocinhalt och socialt beteende. Och ännu märkligare är att tro att undersökningen skulle kunna säga något alls om hur unga mammor kommer att uppföra sig under kommande "månader och år" -- ändå har forskaren mage att antyda ett sådant t o m i denna seriösa vetenskapliga studie.

Att denna typ av forskning kan säga väldigt lite om varför människor ändå uppenbarligen förändras är själv sagt. Den kommer givetvis fram till en kvinno syn, som anser att en idealiserad "traditionell" modersroll är mera "naturlig" än en modernare. Denna forskning bygger på mätningar av olika biologiska aspekter på sina undersökningsobjekt. I slutändan brukar det finnas en halvt dold rekommendation för något socialt förhållningssätt. Uvnäs-Moberg vill se kvinnorna ta hand om sitt barn under "månader och år". Ambitionerna inom denna forskning är en biologisk ingenjörskonst som definitivt ställer den s k sociala ingenjörskonsten i skuggan. Här gäller både normering och omprogrammering.

Utifrån sin forskning om hormoner och som läkare har Uvnäs Moberg tillsammans med en kollega Rigmor Robert, skrivit en bok *Hon och han Födda olika* Brombergs förlag 1994. Den går vidare på denna linje, för att fastställa skillnaderna mellan kvinnor och män. Det är en öppet essentialiserande och normerande läsning om hur vi kvinnor skulle må bättre av att bejaka vår kvinnlighet som styrs av gener, hormoner och hjärnan. Vi skulle bli mera harmoniska och gräla mindre med våra äkta män och andra av det motsatta könet om vi inte bekämpade vår sanna natur.

Boken är genomsyrad av en verkligt förtjusande önskan att det ska bli bättre i relationerna mellan män och kvinnor och en utsagd hypotes om att det är kvinnor som förstör denna relation genom att överge sin biologiska "kvinnlighet". Den är -- utan att säga det klart ut -- antifeministisk och går ofta ut i försvar för mannen, som t ex kan ha den tunga bördan att leva med en kvinna som inte bottnar i sin egen

kvinnlighet. Hör här bara vad en farmakolog och en specialist på djupjungiansk psykologi tillsammans har att säga om kvinnors ilska och logiska förmåga.

”När vi kvinnor är upprörda kan vi börja använda ett pseudo-manligt sätt att diskutera logiskt, söka efter orsakssamband och ’reda ut’ problem i långa ordrika tankekedjor. Plötsligt ’vet’ vi också precis vad vi vill och kan känna oss målinriktade och strategiska som iskalla schackspelare. Sådana samtal brukar gå mannen på nerverna. Att det är en halvmedveten eller omedveten sida som ’tar över’ hos oss framgår av att vi efteråt kan ha svårt att minnas hur vi tänkte och vad vi sa fastän det kändes livsviktigt just då. Ett annat tecken på att en manlig sida aktiverats i oss är önskan att få ’motstånd’ och vilja vinna. Vi ringer knappast upp vår bästa väninna för att få det motståndet. Lever vi med en man undrar vi däremot var vi har honom. Och så kommer kanske attacken när han sitter helt fredligt med tidningen.” s 198.

Detta citat är typiskt för boken. Den talar utifrån ett försåtligt samförståndets ”vi” -- vi kvinnor, Rigmor, Kerstin och alla vi andra -- ”vi” som egentligen är lika ologiska och känslomässiga allesammans. När vi grälar med män är det försåtligt och oväntat - han sitter lugnt och läser tidningen. Vi går honom ”på nerverna” när en ”manlig sida” aktiveras hos oss. Då blir det fel. Vår stackars man blir ”stum, beklämd och vill dra sig undan” om vi utmanar honom i en verbal diskussion, eftersom han tycker det är ”osportsligt” att diskutera med en engagerad kvinna. Mannens ovillighet till dialog förklaras med ”den falliska kvinnans kastrerande effekt” på följande sida(s199). Författarnas analys grundas också på att det inte finns någon verkliga anledning för en kvinna att gräla med sin man -- han attackerar plötsligt och förstår inget.

Varför hela situationen måste avläsas i ett sexualiserat perspektiv görs aldrig klart men underförstått är att kvinnors och mäns förhållanden bygger helt och hållet på det biologiskt/sexuella. Det är alltings botten. Och det är mannens potens som måste skyddas. Det är för övrigt manligt -- det förstår läsaren klart -- och inte kvinnligt att finna orsakssammanhang och vara logisk. (Som en parentes kan sägas att

bokens struktur och associationer är som hittade för att bevisa detta -- här har vi att göra med två superkvinnliga kvinnor.) Vi kvinnor kan bara bli pseudo-logiska. Om vi blir "upprörda" kan vi inte förbli vid fullt medvetande utan blir strax halvmedvetna, eller ännu värre *omedvetna*. Intressant är att "vi" ändå i detta omedvetna tillstånd tycks vara istånd att fortsätta att vara pseudo-logiska. Helt slocknade pratar "vi" ändå på! Troligen har Rigmor&Kerstin själva erfarenheter av det slaget. Jag har själv aldrig upplevt detta dramatiska naturfenomen trots alla engagerade samtal jag fört och lyssnat till. Har ni erfarenheter av detta slag?

Kritiska kvinnor blir enligt detta sätt att tolka världen aggressiva och emotionella istället för att t ex vara upprörda över ologiska tramsmakare. Att läkarteamet Rigmor& Kerstin själva tolkar omvärlden efter denna enkla karta blev tydligt när de svarade på en starkt negativ recension, en sk understreckare, av läkaren och författaren Eva Ström (SvD 7 februari 1995, Rigmor Robert och Kerstin Uvnäs Moberg svarade 1 mars 1995). Ströms välargumenterade genomgång av felaktigheter och rena tokstolligheter i boken, bemöttes dels med förnekande av vad de själva skrivit, dels genom att Rigmor&Kerstin karakteriserade Ström som en av de "ensklida kvinnor" som var "lika aggressiva som män".

Än en gång drev vårt läkarteam hem en poäng, som boken vill göra; det finns visst könsöverskridande beteenden men bara få kvinnor (respektive män) gör dem och dessa gränsöverskridare är inte vanliga.

Temat i deras bok är dels att **män och kvinnor är olika**, dels att **"kvinnligt" och "manligt" finns hos både män och kvinnor**. Denna motsättning presenteras inte logiskt och problematiserat utan blir istället till botten för en normering av vad en vanlig kvinna och en vanlig man bör göra. Att manlighet finns hos kvinnor och kvinnlighet hos män finns bara med som en bortförklaring av att kvinnor trots allt ibland lyckas med något stordåd och att en man kan vara rädd och ologisk.

Boken vill popularisera nya medicinska och psykologiska rön om vad biologin betyder för förhållandet mellan kvinnor och män i dagens samhälle. Författarna är rädda att vi förnekar kroppens betydelse. Därför börjar boken med generna. Den tar upp ägget och spermien, fostret och hormonerna och går sedan vidare över människans livscykel till mannens

och kvinnans olikheter och hur dessa kommer till uttryck -- bland annat i kärleken. Det är t ex naturligt att män är otrogna -- däremot *inte* att kvinnor är det. Det är som att läsa *Stora Machoboken* en gång till, på blodigt allvar, invarvat med Adler-Karlssons "adrenalininstinna hannar" och annat ur den sociobiologiska populistfloran. Inget är särskilt nytt eller originellt.

Boken är skriven utifrån ett enkelt recept. Ta så många fördomar och schabloner som finns att få om folk och beteende. Blanda. Sortera i två högar; den "manliga" och den "kvinnliga". Påstå: så här är det -- dessa är skillnaderna mellan kvinnor och män. Förklara skillnaderna genom att framhålla 1) att kvinnans kropp är utgångspunkten. För att hon föder barn blir det så här. 2) Lägg som bastext långa utdrag ur läroböcker om hormoner, ögats konstruktion, graviditet, mm som alla verkar tillförlitligt auktoritära och är så tråkiga att de flesta hoppar över de sidorna och 3) lägg in några förbluffande utsagor i tråkavsnitten om samband mellan biologiska och kulturella fenomen, 4) piffa upp anrättningen med grekiska gudasagor som ska bevisa de påstådda skillnaderna mellan män och kvinnor 5) strössla in lite udda drömmar och sagofragment, som ytterligare bevis. Myterna och drömmarna, det är det jungianska. Till sist 6) glöm inte att smaska på med att "så här har det varit sedan urminnes tider"; redan hos de gamla grekerna och till och med på stenåldern var kvinnor ditten och mannen datten.

Bilderna av de individer som inte betar sig enligt mallen för sitt biologiska kön, följer så fördomsfulla förlagor att man kan bli full i skratt, om det inte vore så sorgligt att detta säljs för pengar och kanske läses på allvar. Lesbiska kvinnor sägs ofta vara "maskulina" och män som inte förvaltar sin kvinnlighet på rätt sätt blir gnälliga, får pipigare röst och blir självupptagna. Kanske blir de negativt kvinnliga sidorna synliga bara på söndagarna, hemma i familjen. Men det är illa nog tycker författarna, som tydligen helst ser riktiga karlarlar hemomkring.

Vi måste förhålla oss till "kvinnlighet" alternativt "manlighet" i varje stund annars kan det gå fel, förstår man av boken. Det är märkligt att det som lär vara naturligt, ska vara så besvärligt! Tillbaka till de stackars avvikarna, och lägg märke till brasklappsspråket som innebär att författarna

skriver i "kan"-form. Därmed garderar Rigmor&Kerstin mot kritik för att uttala sig om alla lesbiska.

"En lesbisk kvinna *kan* ha en stark maskulin gnista. Det manliga *kan* ge henne en dominant och tuff personlighet som gör henne begåvad för traditionellt manliga yrken och sportgrenar. Hennes läggning *kan* till exempel göra henne framgångsrik som nyhetsjournalist, där rörlighet och lust att ge sig ut och en manlig benägenhet för risktagande lockar henne till uppgifter som skulle kännas främmande för de flesta kvinnor". (s 216; kursiveringen har jag gjort)

Glidningarna mellan "lesbisk kvinna" och "nyhetsjournalist" är skickligt gjorda -- de tu är nästan ett och detsamma och jag vet inte vem som tycker detta verkar fånigare, journalisten, den lesbiska kvinnan eller "de flesta kvinnor". Att kvinnor liksom män varit stora resenärer trots att konventioner närapå har förbjudit detta, tycks ha gått läkarteamet förbi eller förklaras med *sexuell läggning*.

Kvinnor står för matintresse, män för utåtriktad kreativitet och risktagning; alltså passar kvinnor bäst hemma och män i politiken. Den genomgående tendensen är genuskonservativ, dvs boken är starkt fientlig till en upplösning av traditionell manlighet respektive kvinnlighet. Den är ovetenskaplig och -- det är nästan det värsta -- den är tråkig att läsa.

Många forskare, av dem inte så få naturvetare, har visat hur svårt det är att förklara mänskors beteenden med direkta kopplingar till gener, hjärnvindlingar eller hormonpåslag. Överlappningar mellan kvinnor och män är stora. Visst har individens kropp betydelse för identitet och för livsmöjligheter. Men inte den avgörande betydelse för stora dramatiska könsskillnader som denna bok påstår. Den biologistiska sexism som denna bok uttrycker ligger vetenskapligt nära den biologistiska rasismen som sett en renässans på senare år.

Debatten står numera hård, speciellt i Förenta Staterna, om sociobiologin, hur tillförlitliga dess resultat är och vilka politiska konsekvenser man bör dra av dem. Vissa forskare (senast i boken *The Bell Curve* av Herrnstein and Murray) driver nu på allvar tesen att utbildning över en viss nivå är bortkastad på afroamerikaner, som ändå av biologiska skäl kommer att förbli dummare än vita. Kerstin&Rigmor förmodar (s 133) att pubertetens "hormonpåslag" gör att flickor inte kan begripa

”naturvetenskapliga ämnen”. Oavsett brasklappar här, tycks de mena att kvinnors finmotorik är förknippad med dessa hormoner och man väntar sig bara att få läsa att flickor därför passar utmärkt till arbete vid löpande band i monotona arbetsuppgifter för ”flinka fingrar”. Och att de borde få sluta skolan tidigare än pojkar eftersom de är så mycket mindre bildbara. Inget att detta är sant. Flickor tycks vara genomgående bättre än pojkar på alla linjer.

Det är synd att ett intressant om än omdiskuterat forskningsområde får en så löjlig presentation. Därmed kan ingen seriös debatt föras utifrån denna bok. Den har inte blivit annat än negativt recenserad på en kultursida. Men den säljs från stora bokpallar på Åhléns i Stockholm. Vad ska man säga och göra? Jag ser den om ett tecken i tiden på att en vetenskaplig och politisk backlash tycks pressa på för att komma fram och att kvinnor tyvärr är aktörer.

(Den moderata politikern och nationalekonomen AnneMarie Pålsson har kommit med ett förslag av stängning av alla daghem för barn under tre år ...)

Böcker:

- Ruth Bleier, *Science and Gender. A Critique of Biology and Its Theories on Women*, New York: Pergamon Press, 1984
- Anne Fausto-Sterling, *Myths of Gender. Biological Theories about Women and Men*. New York: BasicBooks 1985, revised edition 1992 (includes a new chapter on brain anatomy, sex differences, and homosexuality)
- Steven Fraser (ed) bl a medverkar Stephen Jay Gould, *The Bell Curve Wars. Race, Intelligence, and the Future of America*. Basic Books, 1994/95
- Stephen Jay Gould, *The Mismeasure of Man*. London, New York, 1981, 1984, 1992 (på svenska *Den mätbara människan*.)
- Richard Herrnstein och Charles Murray, *The Bell Curve* 1994
- Ruth Hubbard, *The Politics of Women's Biology*. New Brunswick and London: Rutgers University Press, 1990
- Ruth Hubbard and Elijah Wald, *Exploding the Gene Myth. How Genetic Information is Produced and Manipulated by Scientists, Physicians, Employers, Insurance Companies, and Law Enforcers*. Boston: Beacon Press 1993
- Rigmor Robert och Kerstin Uvnäs Moberg, *Hon och han Födda olika* Brombergs förlag 1994.
- Steven Rose, Leon J Kamin, Richard C Lewontin, *Inte i våra gener. Biologi, ideologi och människans natur*. Göteborg: Boks-kogen 1986 (ursprungligen i Pantheon Books 1984)
- Bente Rosenbeck, *Kroppens politik. Om køn, kultur og videnskab*. København: Museum Tusulanums Forlag, 1992
- Cynthia Eagle Russett, *Sexual Science. The Victorian Construction of Womanhood*. Cambridge, Mass & London: Harvard University Press 1989
- Kühl -- the nazi Connection

Artiklar:

- Sandra Lipsitz Bem, "In a Male-Centered World, Female Differences Are Transformed Into Female Disadvantages", *The Chronicle of Higher Education*, August 17, 1994, London
- Ulla Wikander, "Ensidig fokusering på särart istället för jämställdhet", *Kvinnovetenskaplig Tidskrift*, Nr 4 1994 (nr om pedagogik)
- Ulla Wikander recension av Robert /Uvnäs Moberg, *Hon och han Födda olika*, i kommande *Tvärtanten*, Göteborg, 1994.
- "Gröt-i-huvudet-debatten", se bl a *Aftonbladet*, 20 juli (UW), 23 juli (Kristina Hultman), 27 juli (Lena Gemzöe), 30 juli (Maria Borelius), 3 augusti (Maria Bergom Larsson), 6 augusti (Anna-Karin Granberg), 16 augusti (Inga-Lisa Sangregorio), 18 augusti (KH), 1 september (UW) 1993;
- Karriär och kön. Om kvinnor och vetenskap*, debattartiklar ur *Upsala Nya Tidning*, 20 inlägg 7 april 1993 till januari 1994, broschyr; *Svenska Dagbladet*, 3 februari 1994 "Kvinnors och mäns olikheter en tillgång" av Ann Falkinger; *Dagens Nyheter*, 14 april 1994 "Sluta förneka skillnaden" av Annika Dopping
- R. C. Lewontin, "Women Versus the Biologists", *New York Review of Books*, April 7, 1994
- Kerstin Uvnäs-Moberg m fl, "Personality traits in women 4 days postpartum and their correlation with plasma levels of oxytocin and prolactin" *J. Psychosom. Obstet. Gynaecol.* 11 (1990) 261-273